

NORGES HØYESTERETT

Den 10. februar 2010 avsa Høyesterett dom i

HR-2010-00240-A, (sak nr. 2009/1982), straffesak, anke over dom,

A (advokat Erik Keiserud)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Randi Gabrielsen)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Indreberg**: Saken gjelder utmåling av straff for voldtekter og annen vold mot domfeltes mindreårige barn.
- (2) A ble ved Bergen tingretts dom 13. november 2008 domfelt i samsvar med tiltalebeslutningen for å ha voldtatt og på annen måte forgrepet seg seksuelt på sine to døtre på henholdsvis 12 og 13 år, og for å ha krenket og øvd vold mot både dem og deres yngre bror, jf. straffeloven § 219 første ledd. Straffen ble satt til fengsel i 4 år 8 måneder.
- (3) A anket dommen til Gulating lagmannsrett, som avsa dom 30. oktober 2009. Også i lagmannsretten ble A funnet skyldig i seksuallovbruddene i samsvar med tiltalebeslutningen. Straffen, som også omfattet de tre overtredelsene av straffeloven § 219 som var rettskraftig avgjort ved tingrettens dom, ble økt til fengsel i 7 år. Dommen ble avsagt under dissens, idet én meddommer mente straffen burde settes til fengsel i 8 år. Domsslutningen lyder:

”1. A, f. 08.11.1965, dømmes for overtredelse av straffeloven § 192 første ledd bokstav a jf annet ledd bokstav a, straffeloven § 192 første ledd bokstav a jf annet ledd bokstav a, jf strl. § 49, straffeloven § 192 første ledd bokstav a,

straffeloven § 195, første ledd, 2. straffalternativ, straffeloven § 195, første ledd, 2. straffalternativ, jf strl § 49, straffeloven § 195, første ledd, første straffalternativ, straffeloven § 197, straffeloven § 197, jf. strl § 49, straffeloven § 200 annet ledd jf tredje ledd, samt de forhold som er rettskraftig avgjort ved Bergen tingretts dom av 13.11.08, til en straff av fengsel i 7 – syv – år.

Til fradrag går 59 dager for utholdt varetekt.

2. A plikter, innen 2 uker etter dommens forkynnelse, å betale oppreisning til B med kr 150.000.
3. A plikter, innen 2 uker etter dommens forkynnelse, å betale oppreisning til C med kr 250.000.”

- (4) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder straffutmålingen.
- (5) *Jeg er kommet til at anken ikke fører fram.*
- (6) A er for det første domfelt for to voldtekter til samleie og ett forsøk på voldtekt til samleie av sin 12 år gamle datter C. De tre overgrepene fant sted henholdsvis vinteren, sommeren og høsten 2007 under Cs samvær med faren, som ikke lenger bodde sammen med moren. I begge de to tilfellene av fullbyrdet voldtekt til samleie holdt han henne fast slik at hun ikke kom unna, og førte penis inn i hennes skjede uten å bruke kondom. Den tredje gangen forsøkte han det samme, men lyktes ikke med å føre penis inn i hennes skjede.
- (7) A er videre domfelt for én voldtekt til utuktig omgang og ett tilfelle av seksuell handling mot sin 13 år gamle datter B. Overgrepene fant sted i løpet av en samværsdag vinteren 2007. Den første dagen – mens begge hadde undertøy eller klær på – førte A datterens hånd mot sin penis, slik at hun måtte knipe på den – utenpå undertøyet. Etter det instruerte han henne i ulike samleiestillinger, og fikk henne blant annet til å stå slik i sengen at han fikk presset sin penis mot hennes bakende. Voldtekten til utuktig omgang fant sted dagen etter. Da førte han hånden hennes mot sin penis, og holdt den slik at hun måtte knipe på den. Han presset også sin penis mot hennes kjønnsorgan, likevel ikke slik at de hadde samleie.
- (8) A opptrådte ofte voldelig og skremmende overfor C, B og sønnen D. Domfellelsen gjelder derfor også tre tilfeller av overtredelse av straffeloven § 219 første ledd i perioden høsten 2006 til høsten 2007. Forholdet er beskrevet slik i tingrettens dom:

”Tiltalte har i denne periode fortsatt en atferd med kniping, småslag og veiving med en stor og kraftig hånd. Det har vært ofte nok til at barnene og særlig døtrene har levd i redsel for at tiltalte av en eller annen årsak kunne bli sint og utagere med vold, mot person eller ved å ødelegge eiendeler. Gjennom dette har tiltalte oppnådd kontroll. Enkelthendelsene med knusing av PC og knivstikking gjennom et gameboyspill er illustrerende. Tiltalte sier at han skal ødelegge gjenstandene dersom barnene ikke lyster. Han teller til ti. Han har tid til å tenke seg om. Han forstår at handlingen skremmer. Han fullfører avstraffelsen.”
- (9) Lagmannsretten la til grunn at C og B var og er svært redd sin far, og at dette var med på å lette gjennomføringen av de seksuelle overgrepene mot dem.
- (10) Om skadevirkningene av de straffbare forholdene, skrev lagmannsretten:

”Under henvisning til vitneforklaringen fra psykolog Trygve Arne Børve legger lagmannsretten til grunn at C og B nå har betydelige problemer. De har begge klare symptomer på posttraumatisk stresslidelse. De gjenopplever overgrepene. Deres evne til å knytte nære relasjoner er skadet. C og B blir gjennom kontakten seg imellom minnet om overgrepene. Det gir seg utslag i sinne og et høyt konfliktnivå. Jentene er slitne, nedstemte og har konsentrasjonsvansker. De antas å ha et godt alminnelig evnenivå, og således et potensiale. C for sitt vedkommende tåler ikke fysisk kontakt med sin bror. B for sitt vedkommende har problemer med inntak av mat, og er til dels svært nedstemt. Hun har måttet skifte skole, og har mistet sine venninner. Skadene betraktes som omfattende. I følge psykolog Børve finnes det ikke et adekvat behandlingstilbud i helseregionen. Barnas mor har hatt sykepermisjon for å ivareta barna, som har et vedvarende behov for oppfølging. Mor og jentene er henvist til X Nervesanatorium. Det foreligger et omfattende behandlingsbehov, og det er sannsynlig at både C og B er påført varige skader. Det foreligger blant annet økt risiko for angst og depresjon. Videre foreligger det en klar risiko for samlivsvansker. Det finnes bevist at tiltaltes forhold har forårsaket skadene....”

- (11) Jeg går så over til spørsmålet om hva som er riktig straff.
- (12) Tingretten og lagmannsretten har tatt forskjellige utgangspunkt ved vurderingen av straffnivået. Tingretten tok utgangspunkt Rt. 2003 side 214, 2004 side 24 og 2005 side 1766, som alle gjaldt seksuelle overgrep mot døtre. På grunnlag av en sammenligning av overgrepenes grovhet, kom den til at straffen passende kunne settes til 4 år 8 måneder. Lagmannsretten derimot, mente dommene som var trukket fram av aktor og forsvarer, ga noe, men begrenset veiledning, blant annet fordi flere av dem ikke gjaldt voldtekt. Den fortsatte:

”Det må markeres klart ved straffutmålingen at denne saken gjelder flere forhold og at den omfatter flere voldtekter av egne mindreårige barn. Straffenivået er betydelig skjerpet over de siste 6-8 årene, noe som er allment kjent. Straffen for en ordinær voldtekt ligger nå ofte i området fengsel i 3-4 år. Det er en alminnelig oppfatning i samfunnet at nivået fortsatt gradvis skal heves.”

- (13) For Høyesterett har forsvarer gjort gjeldende at tingrettens tilnærming er den rette. Man må gå til rettspraksis og sammenholde faktum med faktum i andre saker om seksuelle overgrep mot egne barn, uten hensyn til om domfellelsen gjelder voldtekt eller ikke – noe som kan fremstå som nokså tilfeldig. En slik sammenligning viser at straffen som lagmannsretten har utmålt, ligger betydelig over det nivået som er etablert i praksis, også etter skjerpingen som følge av lovendringen i 2000. Aktor, som riktignok påsto straff av fengsel i 5 år i tingretten og lagmannsretten, mener lagmannsrettens tilnærming er riktig, og at straffen ikke bør settes ned. Den står iallfall ikke i et åpenbart misforhold til de straffbare handlingene, jf. straffeprosessloven § 344.
- (14) Som forsvareren peker på, er det ikke vanskelig å finne eksempler i rettspraksis på seksuelle overgrep mot barn oppnådd ved bruk av like stor grad av tvang som i vår sak, uten at det er tatt ut tiltale for voldtekt. Det kan ha sammenheng med at strafferammen uansett er vid nok. Det kan også ha sammenheng med at det ikke nødvendigvis fremstår som en avgjørende forskjell i straffverdighet om det er barnets generelle avhengighetsforhold eller tillit til den voksne, eller direkte tvang, som gjør det mulig for den voksne å for gripe seg på barnet, se også Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 242–243. Jeg viser også til NOU 1991: 13, hvor det i kapittel 2.1.4 er gitt en oppsummering av faktorer som øker faren for skadevirkninger av seksuelle overgrep mot barn, og hvor det blant annet heter:

”Bruk av ekstrem vold i forbindelse med seksuelle overgrep er svært skadelig, men der det er snakk om moderat vold og tvang, kan skadeligheten sidestilles med overgrep som barn er lokket med på. Dette skyldes at tvang og vold i hovedsak utløser maktesløshet og følelsen av fare, forføring og lokking i hovedsak utløser følelsen av å ha blitt sviktet, og medfører skam, skyldfølelse og ødeleggelse av selvbildet.”

- (15) Dette kan imidlertid ikke brukes som argument for å straffe voldtekt av egne barn mindre strengt enn voldtekt av voksne. Ved utmålingen av straffen er det derfor nødvendig ikke bare å se hen til straffnivå ved seksuelle overgrep mot barn, men også til straffnivået for voldtekt ellers. Jeg minner også om at det i Rt. 2009 side 1412 avsnitt 34 er understreket at den skrittvis økningen av straffen for seksuallovbrudd som har funnet sted siden lovendringen i 2000, skal fortsette.
- (16) Det er ikke helt enkelt, ut fra rettspraksis, å se hva som er riktig straffnivå i denne saken. Dommene i Rt. 2003 side 214 og 2005 side 1766 gjelder begge overgrep mot flere døtre, men forholdene er ikke helt sammenlignbare:
- (17) I Rt. 2003 side 214 hadde domfelte begått seksuelle overgrep mot sine tre døtre – for den eldste fra hun var 5 til 13–14 år – og også misbrukt sin stilling til seksuelle overgrep mot en voksen kvinne. Høyesterett satte straffen til fengsel i 6 år samt tap for alltid av retten til å virke som prest. Forholdet er enda mer graverende enn i vår sak. De var imidlertid begått før lovendringen i 2000, og dommen fanger ikke opp den gradvise skjerpingen som er skjedd siden 2000. Også idømmelsen av rettighetstap begrenser overføringsverdien av denne saken.
- (18) I Rt. 2005 side 1766 hadde domfelte misbrukt sin ene datter seksuelt fra hun var 3–4 år gammel til hun var 14, med samleier fra hun var 10. Den andre datteren var blitt mishandlet fra hun var 3 til hun var 16 år gammel. Domfeltes anke over en straff av fengsel i 9 år ble forkastet. Også denne saken er enda mer graverende enn vår sak.
- (19) Når det gjelder nivået for voldtekt, kan Rt. 2003 side 740 gi en viss veiledning: Saken gjaldt voldtekt til samleie av ei jente på 14 år og 11 måneder som domfelte var blitt kjent med noen dager tidligere, og som avviste ham etter at de først hadde massert hverandre på overkroppen. Det ble ikke brukt vold utover det som var en del av voldtekten – domfelte utnyttet sin overlegne fysiske posisjon – men selve voldtekten var nokså langvarig. Voldtekten var den dominerende handlingen ved straffutmålingen, men domfellelsen gjaldt også en legemsbeskadigelse som ikke hadde noe med voldtekten å gjøre, og enkelte andre straffbare forhold. Domfelte var også straffet tidligere. Samlet straff ble satt til fengsel i 4 år. Straffen for voldtekten isolert utgjorde trolig i overkant av 3 år.
- (20) Ved vurderingen av hva som er riktig straff i vår sak, må det også tas hensyn til volden og krenkelsene faren utsatte barna for, jf. straffeloven § 219 første ledd. Volden har ikke vært av den groveste, men tilstrekkelig til at barna ble redde sin far – noe som har preget tilværelsen deres, og også lettet gjennomføringen av de seksuelle overgrepene. Jeg antar at en passende straff for dette isolert ligger rundt 1 år.
- (21) Etter mitt skjønn bør det i denne saken også legges vekt på skadevirkningene. Det er riktig nok slik at siden seksuelle overgrep ofte fører til skadevirkninger, skal skadevirkningene – med unntak for helt særlige tilfeller – være fanget opp gjennom nivået på straffen, jf. for eksempel Rt. 2003 side 740 avsnitt 22. I denne saken er det kommet

fram at skadevirkningene er svært alvorlige. Barna har store problemer, og også relasjonene dem imellom er skadet.

- (22) På bakgrunn av disse forholdenes er jeg kommet til at det ikke er grunnlag for å sette ned straffen på fengsel i sju år.
- (23) Jeg stemmer for denne

DOM :

Anken forkastes.

- (24) Dommer **Flock**: Jeg er kommet til at domfeltes anke over straffutmålingen bør tas til følge.
- (25) De straffbare forhold som dominerer ved utmålingen, er de alvorlige seksuelle overgrepene mot døtrene, og særlig mot datteren C, som var 12 år da de skjedde. Hun ble i løpet av en periode på ett år under samvær med faren utsatt for to voldtekter og ett forsøk på voldtekt. Ved alle disse anledninger førte eller forsøkte domfelte å føre penis inn i datterens skjede.
- (26) Som nevnt av førstvoterende, finner vi eksempler i rettspraksis på straffedommer for seksuelle overgrep ved samleie begått mot barn, oppnådd ved bruk av tvang, uten at domfellelsen omfatter voldtektsbestemmelsen i straffeloven § 192. Jeg er enig i at det ikke nødvendigvis fremstår som en avgjørende forskjell i straffverdighet om det er direkte tvang eller er andre årsaker som gjør det mulig for den voksne å for gripe seg på barnet.
- (27) Ved straffutmålingen må det ses hen til den straff som er blitt utmålt i sammenlignbare saker. Straffesaker om en fars seksuelle overgrep mot datter/døtre er ikke helt uvanlige, men variasjonsbredden er betydelig. Jeg er enig med førstvoterende i at straffnivået for voldtekt begått mot voksne også bør være relevant.
- (28) Straffen for seksuelle overgrep begått både mot voksne og barn har i en årrekke vært på glid mot et høyere nivå. I forarbeidene til lov 19. juni 2009 er det gitt klare uttalelser om at nivået skal skjerpes ytterligere, blant annet ved bruk av høyere minstestrafte og strafferammer. I storkammerdommen i Rt 2009 side 1412 gis i avsnitt 34 uttrykk for at det fremdeles må tas utgangspunkt i dagens straffnivå, og at den skrittvis økning i nivået bør fortsette.
- (29) I tillegg til de dommer som førstvoterende har vist til, finner jeg grunn til å nevne Høyesteretts dom av 4. februar 2010 i sak nr 2009/1412. Her ble domfeltes anke over en utmålt straff på 4 år og 6 måneder forkastet. Dommen gjaldt en stefars jevnlig overgrep i form av seksuell omgang over flere år, som kulminerte med et meget smertefullt samleie da fornærmede var fylt 13 år.
- (30) I vår sak er det tale om alvorlige krenkelser av i alt tre barn, og den straff som skal utmåles må utvilsomt være klart høyere. Men selv om skadevirkningene synes å være omfattende, er det tale om enkeltstående overgrep, begått over et noe begrenset tidsrom.

- (31) Jeg antar at den skrittvisse heving i straffenivået fortsatt vil finne sted i flere år fremover. Slik jeg ser det, har vi ennå ikke nådd et nivå som tilsier at lagmannsrettens utmålte straff på fengsel i 7 år kan sies å være passende. En slik straff vil således etter min mening innebære et taktomslag i den straffskjerpelsen som for tiden blir gjennomført.
- (32) Jeg er etter dette kommet til at straffen passende kan settes til fengsel i 5 år og 9 måneder.
- (33) Dommer **Øie:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Indreberg.
- (34) Dommer **Tønder:** Likeså.
- (35) Justitiarius **Schei:** Likeså.
- (36) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: